

Programm

Erakond Eestimaa Rohelised

Erakonna põhiväärtused

Erakond Eestimaa Rohelised lähtub oma tegevuses teadmisest, et inimõju looduskeskkonnale peab jääma mõistlikesse piiridesse. Ühiskond on looduskeskkonna osa ning tänaste ühiskondade mõju looduskeskkonnale ohustab ka ühiskondi ja inimesi. Üksikisiku tahtest keskkonnanahoiuks ning jätkusuutliku ühiskonna kujunemiseks ei piisa. Selleks on vaja nii kokkuleppeid kui koostööd ühiskonnas. Sellele keskendubki erakond Eestimaa Rohelised oma tegevuses.

Toimime teadmisest, et jätkusuutlik ühiskond on mõeldav vaid inimkonnale sobilikus kliimas ja muudes keskkonnaoludes. Seega peame liigirikkust väärtuseks, millela ühiskond ei saa olla jätkusuutlik. Tervikpilt maailmast selle mitmekesisuses, isikuvabadused ja indiviidi arengu toetamine (nagu kõigile kodanikele võrdsete võimaluste ülepõlveline tagamine looduskeskkonna toimivuse ja toe suhtes) on meie tegevuse oluliseks osaks.

Liigirikkus (bioloogiline mitmekesisus) pole meie veendumuse kohaselt mõeldav kultuurilise, poliitilise, sotsiaalse ja majandusliku mitmekesisuseta. Just erinevate eluvaldkondade tegevuslikku mitmekesisust toetades ja loomult rikkalikele tegevustele eeldusi tekitades toetame ka liigirikkust looduskeskkonnas. Siin on Eestimaa Roheliste rolliks ka hariv ning õppimisele suunav tegevus, et koostöös paremini mõista ja aidata üldmõistetavaks muuta liigirikkuse kui ühe olulisema eluslooduse omaduse tähendust.

Me pooldame majandustegevust, mille aluseks on ökoloogiline innovatsioon ja mille hindamisel lähtutakse nii rahalise kui looduskapitali ühiskäsitlusest. Pole olemas piiramatult kasvavat majandust, mis ei kahjustaks looduskeskkonda, meie endi järglasi või üleilmsete seoste kaudu muid ühiskondi. Meie poliitiline tegevus lähtub just sellistest eeldusest; soovime luua igakülgset tuge ja võimalusi ettevõtlusele, mis samuti lähtub loodusliku ja rahalise kapitali koosarvestuse mõõdapääsmatusest kui jätkusuutlikku majanduse ühest olulisemast eeldusest.

Liigirikkuse ja ökosüsteemide minimaalne häirimine on vaid eeldus jätkusuutlikuks majanduseks. Inimkonda hoidev ökosüsteem on väärtus ning selle kaitsmine, taastamine ning laiendamine on üks võimalus nii kohalikuks kui üleilmseks uueks majanduseks, mille eest soovime seista.

Looduses pole riigipiire ja seetõttu soovime ka rahvusvahelistes kaubandus- ning majandussuhetes lähtuda keskkonnamõju üleilmsuse eeldusest: meid ohustavatest keskkonnamõjudest pole võimalik juriidiliselt vabaneda vaid seda saab teha vaid sisuliselt vastavaid toimimisviise ning tehnoloogiaid valides.

Oma tegevuses lähtume me ennekõike asjatundlikkusest, teadmisest ja partnerlus- ning kootööpõhimõttest.

Partnerluspõhimõte

- Inimkapitali, sotsiaalse kapitali ja looduskapitali põimituse ja tasakaalu põhimõtte sisseviimine riiklikku majanduspoliitkasse.
- Hea majanduse üldmõistetavateks eeldusteks on: haritud, terved ja ohutus ning toetavas keskkonnas elavad inimesed.
- Ettevõtted on asjatundlikult panustanud oma tootmisvahendisse. Selles mõttes on ettevõtlussektor end tõestanud.
- Riigi rolli suunamine sihipärasesse investeerimisse inimesse, sotsiaalsüsteemi ja keskkonda.
- Selle põhimõtte järgi on möödapääsamatud ümberkorraldused, mille tulemusena õpetajate (ka teadlaste, kultuuritöötajate) politseinike, päästeametnike, arstide ja meditsiinipersonali jt. staatus, töötingimused, tegutsemis- ja loomevabadus ning tulubaas suureneks.
- See pole mitte ainult pelk palgareform, vaid ka töökorraldusereform.

Otsedemokraatia

- Usume, et kodanikke tuleb ka valimistevahelistel perioodidel aktiivselt otsustusprotsessidesse kaasata. Selleks soovime tavapärasele esindusdemokraatiale täienduseks viia otsustamisprotseduuridesse sisse otsedemokraatliku mehhanismi elemente.
- Eeskätt soovime välja töötada ja vastu võtta seadused ja seadusemuudatused, mis annaksid elanikele reaalsed hoovad omavalitsuste praeguse võimutäiuse piiramiseks ja kontrollimiseks:
- kohustada üksikute suuremate otsuste langetamisel kohalikke omavalitsusi korraldama referendumi, mille otsust omavalitsus peab järgima
- võimaldada kohaliku omavalitsuse elanikel esitada otsuseprojekte ja algatada hääletus enda esitatud otsuse seadustamiseks või tagasilükkamiseks
- võimaldada linna- ja vallaelanikel ise algatada kohalikku referendumit omavalitsuse konkreetsete otsuste vetostamiseks
- Samuti soovime otsedemokraatlikke mehhanisme sisse viia riiklikul tasandil:
- kodanikel peab olema võimalus algatada referendumit riigikogu poolt vastu võetud seaduste vetostamiseks
- kodanikel peab olema võimalus esitada seaduseelnõusid ja käivitada protsess rahvahääletuse algatamiseks esitatud seaduseelnõude osas

Keskkond

- Bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus on elu säilimise eeldus. Me ei käsitle looduskaitset rikka ühiskonna lõbuna, vaid inimkonna pikaajalise säilimise eeldusena. Looduskaitse ja säästev looduskasutus on sama mündi kaks poolt.
- Pooldame looduskaitse sihipärast rakendamist läbi erinevate meetmete kolmel teljel: range kaitse (piirangud looduskasutuses), aktiivne kaitse (elupaikade hooldusabinõud ja looduse taastamine) ning looduskaitse integreerimine majandustegevusse.
- Looduskaitstes on Eestis eelkõige vaja tagada senisest tõhusam metsade ja märgalade ning ranniku ja mere kaitse. Meie on vähendada metsaraiete negatiivset mõju metsaelustikule ja suurendada kaitstavate metsade osakaalu, vältida märgalade kuivendamist ja ranniku täisehitamist. Kiirendada tuleb kaitsealade võrgustiku väljakujundamist ja seadusandluse ajakohastamist.
- Looduskaitse on tõhus vaid siis, kui tuginetakse parimatele kättesaadavatele teadmistele ja kohalik kogukond kaasatakse kaitse korraldamisse. Pooldame senisest suuremat avatust looduskaitstes; nii teadlaste kui ka üldsuse, eriti kohalike kogukondade senisest märksa suuremat kaasamist.
- Toetame meetmeid Natura 2000 võrgustiku sidususe suurendamiseks kogu EL ulatuses.
- Peame keskseks igaühe õigust puhtale õhule ja veele ning peame lubamatuks õhu ja vee reostamist majanduslikest kaalutlustest lähtuvalt, eirates avalikke huve ja elanike õigustatud ootusi puhtale elukeskkonnale.
- Peame oluliseks sihipärast õhu ja vee kaitsmist, mis tugineb kolmel sambal: administratiivsed abinõud saastamise piiramiseks (saastelubade menetlemine, järelevalve saastajate üle, seadusandlus), heitmete (heitgaaside ja reovete) puhastamine ning heitmeid vähendavate tehnoloogiate juurutamine.
- Avaliku sektori poolt (sh EL struktuurivahenditest) rahastatavate reoveepuhastussüsteemide puhul tuleb senisest rohkem arvestada investeeringute kuluefektiivsust ja tagada parima võimaliku tehnoloogia kasutamine. Heitvete puhastamises tuleb suurendada ökoloogiliste puhastusviiside (märgalad) osakaalu.
- Suhtume kliimamuutustesse kui ühte suuremasse globaalprobleemi ning peame oluliseks riikide jõupingutusi vastava uue rahvusvahelise leppe jõustamiseks pärast Kyoto protokolli kehtivusaja lõppu. Euroopa Liit peaks sisemiselt jõustama kliimamuutuste vältimiseks konkreetsed ambitsioonikad eesmärgid looma kokkulepete rikkujatele mõjusa karistusmehhanismi.
- Jäätmeäitluses tuleb jäätmete hierarhiat sisuliselt rakendada, eelistades ka avaliku sektori investeeringute puhul jäätmetekke vältimist ja jäätmete taaskasutamist "toruotsa lahendustele," nagu ladustamine. Oleme vastu jäätmete põletamisele kui uusi keskkonnaprobleeme tekitavale ebaefektiivsele lahendusele jäätmeäitluses.

Programmittepanek üldkoosolekule 25.11.2006

- Eesti keskkonnapoliitika üheks aluspõhimõteteks on jätkuvalt "saastaja maksab" põhimõte ning kogu keskkonnakasutusest tekkivate väliskulude õiglane arvestamine toodete ja teenuste hindadesse.
- Suurendada tuleb ressursside kasutamise üle otsustamisel kodanikkonna rolli ja õigusi, sealhulgas läbi ressursiväärtpaperite mehhanismi loomise ja käivitamise.
- Soovime suurendada kogukondade ja kodanikuühenduste rolli, vastutust ja võimalusi keskkonna- ja looduskaitse tegevustes (näiteks kalastusklubide otsustusõiguste ja kontrolli taastamine siseveekogudel).
- Peame oluliseks liigirikust, elupaiku, elupaigatüüpe ja keskkonnaprotsesse kirjeldava teabekogumi ning mudelite (nn bioplatvormi) loomist.
- Keskkonda puudutavate seaduste kooskõlla viimine ja nn "kodifitseerimine", et luua üheselt mõistetav ja võimalikult väikeste vastuoludega regulatsioonide kogum.
- Suurendada tuleb keskkonnalubade menetlemise läbipaistvust ja keskkonnajärelevalve haldussuutlikkust. Saastelubade menetlemises tuleb suurendada kohaliku kogukonna ja sõltumatute ekspertide osa, senisest rohkem tuleb arvestada koosmõju teiste saasteallikatega, välistamaks keskkonnaseisundi igasugust halvenemist.

Energeetika

- Rahvusvaheline koostöö paindlike taastuenergiasüsteemide loomiseks (eelkõige koostöö naftavaba suunda näitava Rootsiiga)
- Taastuenergiaallikate (tuule, vahetu päikeseenergia ja taastuvalt toodetud biomassi ja teiste taastuvalt toodetud energialiikide) maksimaalne kasutuselevõtmine elektri, soojuse ja mootorikütuste loomiseks.
- Muutlike ja mitmekesiste jõujaamade ühistoimimist tagava ülekande ja jaotusvõrgu loomine.
- Vähendamaks julgeolekuriske ning kadusid elektrienergia ülekandel, soosime elektritootmise süstemaatilist detsentraliseerimist
- Oma energeetikaalase innovatsioonimehhanismi käivitamine ja osalemine rahvusvahelises energiainnovatsiooniprotsessis, mille eesmärgiks on eelkõige Eesti energeetiline sõltumatus ja julgeolek.
- Soodustamaks Läänemere piirkonna suuremat energeetikalast koostööd ja stabiilsust elektrienergiaga varustamisel, soovime kiirendada tegevusi Eesti elektrivõrgu lahtisidumisest Venemaa võrgust ja uute ühenduste rajamiseks.
- Energiasäästukava: säästlikele ehitistele ja transpordivahendeile toetusmehhanismide loomine.
- Põlevkivikasutuse minimeerimine koos tööhõive ümberkorraldusega kaevandus- ja energiasektoris järgneva 10 aasta jooksul.
- Säästu, aruka ressursikasutuse ning tehnoloogiauuenduse abil ühe rikkuseühiku loomiseks vajaliku energiakoguse alandamine vähemalt 4 korda järgneva 10 aasta jooksul.
- Me ei toeta tuumaenergia kasutamist Eestis ega selle importi.

Majandus

- Meie eesmärgiks on majanduse mitmekesistamine, toimivat võimalikult vähe häirivalt ja uusi innovaatilisi lahendusi luues ning juurutades.
- Tänapäev Eestis majandust tõukab tagant suur sisetarbimine ning Eesti inflatsioonikorvis on ülemäärane suur osakaal just energial, mistõttu majandust elavdaksid ühiskonna energeetilist intensiivsust ohjavad ja vähendavad lahendused. Need on eeldusteks ka ühiskonna jätkusuutlikkusele.
- Suurima kasvupotentsiaaliga ongi täna just energia ja ressursside säästu pakkuvad valdkonnad: (a) elektri ja kütusetootmise alane uuendus, (b) energiasäästu alased tegevused, (c) säästlik ja jätkusuutlik transpordikorraldus (ühistransport, raudteetransport, kergtranspordi osakaalu suurendamine jt).

- Soovime siduda riiklikud toetused innovatsioonile keskkonnasäästuga.
- Majanduse tõrgeteta toimimiseks peavad kesksed infrastruktuurid (elektrivõrgud, sadamad, transpordi infrastruktuurid) jätkuvalt kuuluma riigile.
- Ühistranspordivõrgustiku latusaks toimimiseks toetame avaliku sektori initsiatiivil ja kaasrahastusel erinevate ühistranspordiühenduste paremat sidumist ühtseks efektiivseks ka kasutajasõbralikuks võrgustikuks.
- Euroopa Liidu tasemel toetame tugevat kemikaaliseadusandlust, mis tagab nii puhta keskkonna kui inimeste tervise huvides ranged nõuded kemikaalide ohutuse testimise ja tõestamise ettevõtete poolt enne nende turule lubamist.
- Tuleb kaotada bürokraatlikud takistused tootjalt otse tarbijale suunatud põllumajandussaaduste müügilt.
- Soovime kiirendada Tallinn-Varssavi-Berliini kiirrongiühenduse Rail Baltica loomiseks. Kiire raudteeühendus aitab vähendada auto- ja lennuliikluse negatiivseid keskkonnamõjusid

Maksud ja eelarve

- Eesti riigieelarve tasakaal peab säilima.
- Eesti ei tohi elada tuleviku arvelt võlgu, seega tuleb jätkata konservatiivse laenupoliitika ja hoida riigivõlga väiksena.
- Eesti peab jõuliselt edasi arendama ja rakendama ökoloogilise maksureformi algatust. Suund peab olema mitte töötamise, vaid ressursikasutuse ja tarbimise maksustamisele. Seame eesmärgiks mõistlikult madala üksikisiku tulumaksu ning senisest kõrgemad aktsiisimaksud – säästvalt toimimine ja keskkonnahoidu investeerimine peavad olema soositud. Samas tuleb piisavate eelarvelaekumiste riigi funktsioonide eduka täitmise huvides tagada, et üldist maksukoormust ei vähendataks.
- Esitame avalikuks arutamiseks nn ressursiväärtpaberite (RVP) põhimõtte. Selle alusel oleks ressursiomanik rahvas: ressursside kasutuskvoodid oleksid jaotatud pariteetselt kodanike ressursikontodele ning nende kasutamine eeldaks ettevõtete poolt nende kvootide omandamist.
- Soovime esimese ressursiväärtpaberina käivitada CO2 kvoodi RVP-de mehhanismi, mille alusel poleks kvoodiomanikeks mitte valitud ettevõtted, vaid kodanikud. Kavas on samal alusel korraldada ka muude loodusvarade kasutusjaotus (liiv, kruus, mets jne). Kvoodi kasutamine toimib ettevõttele ökoloogilise maksustamisena ja soodustab säästlike tehnoloogiate kasutussevõttu.
- Rakenduma peab riiklik õlitõrjefond, mille vahenditest piisaks Eesti valmisolekuks tegeleda õlitõrjega nii merel kui maismaal, aga ka võimekus vajadusel abistada

naaberriike. Reostustõrjeks piisava varustatuse ja valmisoleku kulud peavad tulema suuresti ohtliku naftatransiidiga tegelevad ettevõtted.

- Kuna reklaamiäri põhieesmärke on kasvava tarbimise õhutamise koos sellest tuleneva survega loodusressurssidele, peavad reklaamimaksud olema kõrged. Samas peab kalli tarbimisreklaami kõrval sotsiaalreklaam olema madalalt maksustatud.
- Elanikkonna tervise huvides tuleb tõsta nii alkoholi- kui tubakaaktsiisi. Oleme seisukohal, et nii alkoholi- kui tubakareklaam tuleb keelustada.
- Eesti peab rahvusvahelisel areenil propageerima nn Tobin'i maksu kehtestamist finantsspekulatsioonidele
- Vähendamaks töötlemata kodumaiste loodusressursside eksporti, soovime sisse seada vastavad eksporditolle (puit, turvas, killustik jne)
- Autostumise ja suurenevast autokasutusest tingitud keskkonna- ja terviseprobleemidega võitlemiseks soovime sisse seada riikliku automaksu, mis soodustaks ökonoomsemate autode kasutamist.
- Soovime sisse seada maksusoodustused, mis soosiks investeringuid keskkonnasõbralikesse tehnoloogiatesse ja energiasäästu.
- Soovime säilitada maksusoodustused raamatutele ja ajakirjandusväljaannetele ning kultuuriüritustele

Rahvatervis

- Inimväärse hooldusravi tagamine
- Põhiõiguste järelevalve tagamine meditsiinisüsteemis
- Depolitiseeritud ja professionaalsel juhtimisel põhineva ravisüsteemi loomine ja ravivaldkonna efektiivsuse tõstmine
- Soovime luua vabatahtliku terviselepingute süsteemi kui vahendi perearstile inimeste tervisekäitumise juhtimiseks. Terviselepinguga kohustub patsient täitma tervisekava, lepinguga saab soodustusi tervisekeskustes.
- Tööandjal peab olema õigus terviselepingu eest tasumiseks karistusmaksudeta töötaja ja tema pere eest (teatud summani inimese kohta)
- Töötajale õigus tulumaksutagastusele terviselepingu järgsete tegevuste tasumisel (teatud summani inimese kohta)
- Mittekosmeetilise hambaravihüvitise oluline tõstmine.
- Rämpstoidu müügi keelustamine lasteaedade ja koolide territooriumil

- Lastetoiduna eelistada eakohast, täisväärtuslikku ja võimaluse korral kohalikku- ja mahetoitu.
- Toetame igapäevast liikumisaktiivsust soodustava elukeskkonna arengut.
- Taotleme kohustusliku kehalise kasvatus tundide taastamist kõrgkoolide õppekavades.
- Narkoennetuse jätkamine noorte hulgas
- Hasartmängusõitlaseks tunnistatud inimeste kasiinosse sissepääsu keelustamine
- Süstemaatiliste selgituste ja sotsiaalreklaami kampaaniate käivitamine selgitamiseks nn legaliseeritud meelemürkide mõju tagajärgi.

Põllumajandus

- Meie poliitika on suunatud sellele, et Eesti põllumajandus suudaks siinse rahva ära toita. Soovime tagada kogu Eesti elanike toidutarbe rahuldamise kodumaise loomasööda ja võimalikult suures ulatuses ka kodumaise energia arvel ning vähendada kiiresti sõltuvust imporditavatest agrokemikaalidest.
- Soovime põllumajanduses oluliselt suurendada mahetootmise osakaalu, mis eeldab intensiivistamist soosivate toetusmeetmete järk-järgulist vähendamist ja kaotamist ning mahetootmise toetuste tõstmist tasemele, mis muudab need atraktiivseks ka suurtootjatele.
- Vähendamaks Eesti toiduga varustatuse suurt haavatust, tuleb põllumajandusliku tootmise edasise kontsentreerimise asemel soosida Eestile iseloomuliku tootmise hajutatuse ja mitmekesisuse säilitamist.
- Põllumajanduslik tootmine peab suutma läbi ajada võimalikult kemikaalivabalt. Konkurentsivõimelise ja ökoloogiliselt puhta toiduainetootmise tagamiseks on vajalik vastava laboratoorse järelevalve tõhustamine.
- Põllumajanduspoliitika peab aitama hoida meie maastiku ja eluslooduse mitmekesisust. Põllumajandusega on seotud mitmekesisus avaldub ka loomatõugude ja taimesortide paljuses, mis aitab kaasa meie pikaajalisele toidujulgeolekule. Seega peab meie põllumajanduspoliitika tagama ka kodumaiste tõugude ja sortide säilimise.
- Taotleme Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika vahendite senisest suuremat suunamist põllumajandusmaastike ja põllumajandusega seotud bioloogilise mitmekesisuse kaitsesse.
- Põllumajandus ei seisne vaid toidutootmises ning selle mitmekesisus on äärmiselt oluline. Näiteks energetiliste kultuuride kasvatamine aitab samuti maandada mitmesuguseid julgeolekuriske. Seega peab põllumajanduspoliitika toetama ka tootmise mitmekesisust.

- Eesti peab Euroopa Liidus seisma selle eest, et lõppeks geneetiliselt muundatud taimesortide jõuline sissetung Euroopasse. Euroopa Liit peab seisma vastu Maailma Kaubandusorganisatsiooni survele ja hoolitsema oma kodanike, mahetalunike ja põliste sortide kasvatajate huvide eest, kasutades võimalusi, mida pakub selleks bioloogilise mitmekesisuse konventsioon ja sellega seotud rahvusvahelised lepped.
- Soovime Eesti kuulutamist geenmuundatud taimede (GMO-de) vabaks piirkonnaks. Lubatud ei tohiks olla GMO kultuuride kasvatamine ka katsepõldudel. Tuleb täpsustada geneetiliselt muundatud organismidest valmistatud toiduainete märgistamise korda, tagamaks muundtoidu märgistamine tarbijale märgatavalt ja mõistetavalt.

Julgeolek

- NATO liikmelisus ja partnerlustegevus on täna ainuke realselt toimiv Eesti sõjalise julgeoleku tagamise mehhanism, millele puudub toimiv alternatiiv.
- Eesti riigi kaitsepoliitika peab tuginema iseseisvuse taastamise käigus kokkulepitud totaalkaitse põhimõtetele ja neid edasi arendama. See tähendab kaitsepoliitika senisest paremat ühitamist riigi teiste poliitikavaldkondadega: sõjaaja tingimustes kõigi riigistruktuuride militariseerimist, rahu ajal aga kaitsejõudude valmisolekut kaasa aidata keskkonnakatastroofide ja muude suuremahuliste õnnetuste likvideerimisel. Kaitseväge rahuaegses tegevuses ei tohi teha mööndusi keskkonnanõuete osas.
- Eesti julgeoleku esmaseks tagajaks on rahvusvaheline stabiilsus. Eesti panustab jätkuvalt ÜRO, NATO ja EL pingutustesse rahvusvahelise rahu kaitseks. Siiski arvestab meie kaitsepoliitika ka musta stsenaariumiga ehk sõjalise kallaletungi võimalusega Eestile. Selle tõrjumisel panustatakse nii koostööle liitlastega kui iseseisvale kaitsevõimele.
- Esmase kaitse välisvaenlase vastu peab olema elukutselistest sõjaväelastest koosnevatel üksustel. Totaalkaitsest tulenevalt tuleb panustada ka piirivalve esmase lahinguvalmidusse loomisesse, kusjuures piirivalve läheb sõja korral kaitseväge alluvusse. Vastupanu agressioonile on võimalik vaid üldrahvalikuna. Seetõttu peavad rohelised vajalikuks üldise kaitsevälise väljaõppe säilitamist ja ka tegelikku rakendamist. Peame võimalikuks ajateenistuse lühendamist ja kordusõppuste osakaalu suurendamist üldise lahinguvalmiduse kujundamisel.
- Reservarmee arendamisel tuleb suurendada Kaitseliidu osa ja tihendada viimase koostööd Kaitseväega. Relvakandmisest keeldumise võimaluste realiseerimiseks tuleb tegelikkuses käivitada alternatiivteenistus, mille peamiseks sisuks on süvendatud päästealane väljaõpe, s.h. keskkonnakatastroofide ja sõja tingimustes. Vastav baaskoolitus peab sisalduma ka kaitsevälises väljaõppes. Totaalkaitse tähendab ka relvastamata vastuhakku agressioonile. Vastavate kavade ja oskuste kujundamine on osa kaitsepoliitikast ning seda tuleb õpetada kogu rahvale.

- Kaasaegse kaitse ning julgeolekualase tegevuse aluseks on laiaulatuslik tehnoloogiline tugi rahva kaitsetahtele. Roheliste eesmärgiks on viia kaitse ja julgeolekualased lahendused Eestis tehnoloogiliselt kõrgtasemele ning integreerima neid taktikaliselt ja strateegiliselt tõhusalt toimivaiks. Tehnoloogilise täiustumine ja integratsiooni kaudu on võimalik ka väikeseid kaitsejõude muuta efektiivseteks
- Roheliste eesmärgiks on luua eeldused, et järgneva 10 aasta jooksul moderniseerida kaitsestruktuurid tehnoloogiliselt ning laiendada kaitsealast innovatsioonitegevust

Rahvusvaheline koostöö

- Meie jaoks on Eesti välispoliitika olulisim eesmärk meie iseseisvuse tagamine ja tugevdamine.
- Soovime välispoliitikas säästva arengu printsiipide sisulisele ellurakendamisele suunatud riikidevahelise koostöö tõstmist kesksele kohale. Riikidevaheline konkurents peab asenduma sisulise koostööga ühise huvi – täisväärtusliku elu ja elukeskkonna tagamine järeltulevatele põlvedele kõigis regioonides – saavutamiseks.
- Välispoliitikas keskendub Eesti tihedate suhete arendamisele naaberriikidega. Oluline on piirkondlik koostöö eri valdkondades kõigi Läänemere piirkonna riikidega.
- Toetame ÜRO rolli tugevdamist maailmas. ÜRO reformis peaks olema esikohal ÜRO efektiivsus, kusjuures üksikute suurriikide (julgeolekunõukogu) eelisseisund kesksetes küsimustes peab vähenema.
- Et tagada koordineeritum ja mõjusam tegelemine globaalsete keskkonnaprobleemidega, toetame praeguse ÜRO Keskkonnaprogrammi ja eri konventsioonide sekretariaatide baasil suurte volitustega Maailma Keskkonnaorganisatsiooni loomist (sarnaselt Maailma Kaubandusorganisatsioonile).
- Rahulik rahvaste ja riikide koeksisteerimine on olulised väärtused, mida me välispoliitikas toetame. Võidurelvastumine on ummiktee, toetame globaalsete militaarkulude vähendamist.

Haridus

Eesti majanduse põhiküsimuseks lähemate kümnendite jooksul on praeguse, peamiselt laenudel ja lihttööl põhineva majandusmudeli asendamine kõrget lisaväärtust andva, keerukaid tooteid ja teenuseid produtseeriva majandusmudelig. Võtmeküsimuseks majandusmudeli muutmisel on meie riigi suutlikkus anda väga head haridust.

- Hariduse põhiküsimus on tiptasemel õpetajad ja õppejõud, mitte uuemad ja uhkemad hooned, sisseseade ja muu inventar. Seetõttu peab lõviosa haridusse

tehtavatest investeeringutest minema õpetajate ja õppejõudude palgatõusuks: seda igas haridustaseme lõikes. Töötasu peab lähiaastatel tõusma poolteist kuni kaks korda.

- Eesti haridussüsteem on üle normeeritud. Suurendame õpetajate ning õppejõudude akadeemilist vabadust: õpetavad nemad, mitte ametnikud.
- Loomme assistentide ametid koolidesse. Nende ülesandeks on õpetajate abistamine, võimaldamaks õpetajatel paberi- ning administratiivtöövabamalt keskenduda õpetamisele.
- Loodusainete osakaal hariduses ei tohi kahaneda. Õpilane peab saama piisavalt teadmisi Eesti loodusest, peamistest keskkonnaprobleemidest ja nende lahendamise teedest ning säästva majandamise põhialustest.
- Toetame tasuta kõrgharidust: ühiskonna kohustuseks on tasuda oma kodakondsetele lisaks üld- ja gümnaasiumiharidusele ka kõrghariduse eest. Tasuta õppekohti tuleb ülikoolides juurde luua, mitte neid vähendada.
- Eesti kõrgharidus- ja teadusilm on jätkuvalt suletud ja võõrakartlik. Toetame välisõppejõudude ja tudengite kutsumist Eestisse, seda nii finantsiliselt kui bürokratlike tõkete vähendamise kaudu.
- Meie ülikoolid ei suuda praegu taastoota tippasemel teadlaste ja õppejõudude kaadrit. Pea igas majandusharus takistab just tippude puudus kõrgtehnoloogilise tootmise reaalsel käivitamisel ja arendamisel. Toetame jõuliselt uute magistri- ja eeskätt doktorikraadiga spetsialistide ja teadlaste juurdekasvu: vaja on tõhusaid stipendiume, järel doktorantuuri kohta, efektiivse juhendamise tugevat finantsilist toetamist ja otsesest tugest rahvusvaheliste teadusprojektide käivitamiseks.